

XORIJIY TILLARNI O'QITISHNING SAMARALI USULLARI

Sanobar Saidjanova

Urganch tumani ko'p tarmoqli texnikum ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Hozirda mamlakatimizda umumta'lim maktablarda, ta'lim muassasalarida xorijiy tillarni o'qitishda turli innovatsion va pedagogik texnologiyalardan foydalanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Ushbu maqola Xorijiy tillarni o'qitishning samarali usullariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: Xorijiy tillar, pedagogik texnologiyalar, zamonaviy metodlar, samarali uslublar.

KIRISH

Bugungi kunda xorijiy tillarni bilish ko'nikmasi professional ta'limning ajralmas qismlaridan biri bo'lib bormoqda. Turli sohalardagi mutaxassislarda chet ellik hamkorlar bilan hamkorlik qilish ko'rsatkichi yuqori bo'lganligi sababli, ularda til o'rganishga bo'lgan talab yuqoridir.

Axborot texnologiyalari va zamonaviy o'qitish usullaridan foydalanish qobiliyati yangi materiallarni tezkor tushunishga yordam beradi. Turli usullarni birlashtirib o'qituvchi muayyan ta'lim dasturlarini yechishga qodir bo'ladi. Shu munosabat bilan o'qituvchilar va o'quvchilar xorijiy tillarni o'qitishning zamonaviy usullari bilan tanishishlari kerak. Natijada maqsadlariga erishish uchun eng samarali usullarni tanlay bilish ko'nikmalari shakllanadi. Bunda o'qitish va o'rganishning bir necha metodlaridan foydalanish samarali natija beradi. O'qitish kichik bosqichlarda amalga oshiriladi va o'quvchining mavjud bilim tizimiga asoslanadi. Zamon ilgarilab borgani sari har sohada yangilik ko'payib bormoqda.

Hozirgi kunda ta'lim-tarbiya sifatini va samaradorligini oshirish kelguchi taraqqiyotimizning asosi ekanligini juda yaxshi tushunamiz. O'qituvchi dars davomida o'z faniga ijodkorlik bilan qarashi kerak. O'qituvchi zamonaviy pedagogik texnologiyalar va uslublardan foydalangan holda darsni tashkil etishi kerak.

Hozirda pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kuchayib bormoqda.

Hozirgi kunda interfaol metodlarning bir necha turlarni bo'lib, ta'lim jarayoni shu yo'llardan foydalanib kelinmoqda. Pedagogik texnologiya – avvaldan rejalashtirilgan natijalarga olib beruvchi va shart bo'lgan tartibli amallar tizimidir.

Ta'lim metodlarining turlari juda ko'p. O'quvchilar o'quv axborotlarni o'zlashtirish, mavzuni tushunib yetishlari, mavzuni ma'ruza, hikoya, tushuntirish orqali, videousul orqali bilimlarini mustahkamlashlari zarur.

O'qituvchi o'quv axborotlarni mustahkamlashga, tushunib yetishi uchun xizmat qiladigan, o'quvchilarni shu mavzu ustida fikrlashga o'rgatadigan bir necha usullardan foydalanishi kerak. O'quvchilarning so'z boyligini oshirishga, kitoblar bilan ishlashiga ingliz tilida zamonlarga oid, fonetikaga oid, mashqlar bilan ishlashga o'rganish kerak. o'quvchilarning faoliyatini rivojlantirish uchun yana “bahs”, “davra”, suhbat, “pinbord”, “ishbilarmonlik”, miyaga hujum, taqdimot metodi, aqliy hujum metodi, “ajurli arra” metodi, “Adolat o'lkasiga sayohat” metodi, “Asalari galasi” metodi, “Bahs-munozara” metodi, “Galeriya” metodi, “Gugurt

donalari metodi”, “Idrok xaritasi” metodi, “Yagona davra” metodi va boshqa ko‘p metodlardan dars jarayonida foydalanish mumkin.

Misol uchun, 5-sinfda Unit 11. Lesson 1. My favourite season Educational aim of this lesson: – to learn to about seasons.

Developing aims: – to enable pupils to talk about seasons.

Yangi o‘tiladigan mavzu bo‘yicha “Bumerang texnologiya”sini qo‘llash mumkin. Ushbu texnologiya o‘quvchilarni dars jarayonida, matnlar bilan ishlash, o‘rganilgan materialni yodida saqlab qolish, so‘zlab berish, fikrni erkin holda bayon eta olish, qisqa vaqt ichida ko‘p ma’lumotga ega bo‘lish hamda dars mobaynida o‘qituvchi tomonidan barcha o‘quvchilarni baholay olishga qaratilgan. Maqsadi: suhbat-munozara va turli savollar orqali tarqatilgan materiallardagi matn va savollarga qanday javob berishlarini,

o‘zlashtirilganligini nazorat qilish hamda baholash. O‘quvchilarni o‘z baholarini egallashga imkoniyat yaratish.

Texnologiyaning qo‘llanishi. Amaliy mashg‘ulotlar hamda suhbat munozara shaklidagi darslarda yakka tartibda kichik guruh va jamoa shaklida foydalanilishi mumkin. Mashg‘ulotda foydalaniladigan vositalar: o‘quvchilar uchun mo‘ljallangan tarqatma materiallar(ya’ni, mavzu bo‘yicha qisqa matnlar, suratlar, ma’lumotlar).

O‘quvchilar kichik guruhlariga ajratiladi. O‘quvchilarga darsning maqsadi tushuntiriladi:

- O‘quvchilarga mustaqil o‘rganish uchun mavzu bo‘yicha matnlar tarqatiladi;

For example. Dear Sabina

Thank you for your letter. Today I want to write about our pets. Last year we had two cats: Fluffy and Tiger. But this year we have more pets. My mother has two cats and three kittens. My father likes rabbits and we have two. Their names are Flossie (white) and Blackie (black). My brother Daniel likes dogs and he has a dog Paws and two puppies. He has two hedgehogs and a tortoise too. I like fish and I have three goldfish.

We like canaries and we have a canary.

Do you have pets? Please write to me about your pets.

Love

Lucy

Va shunga o‘xshash 3 ta matn tarqatiladi.

-o‘quvchilar tomonidan berilgan matnlar yakka tartibda mustaqil ravishda o‘rganiladi;

-Har bir guruh a‘zolaridan yangi guruh tashkil etiladi;

-Yangi guruh a‘zolarining har biri guruh ichida navbati bilan mustaqil o‘rgangan matnlari bilan axborot almashadilar. Ya’ni bir-birlariga so‘zlab beradilar, matnni o‘zlashtirib olishlariga erishadilar;

- berilgan ma’lumotlarni o‘zlashtirilganlik darajasini aniqlash uchun guruh ichida ichki nazorat o‘tkaziladi, ya’ni guruh a‘zolari bir-birlari bilan savol-javob qiladilar.

What is your favourite season?

I like spring. What is your favourite season?

-I like winter. What is your favourite season?

-I like autumn.

- What is your favourite season, Bobur?

-I like summer because I can swim.

According to the texts must be given questions.

Who writes a letter? Lucy writes a letter. Who wrote a letter? Lucy wrote a letter? Lucy wrote a letter to Sabina.

O'quvchilarga o'qituvchi savollar bilan murojaat etadi, og'zaki so'rov o'tkazadi. Savollarga berilgan javoblar asosida guruhlarini to'plagan umumiy ballari aniqlanadi. Guruhlar to'plagan umumiy ballari aniqlanadi. Guruhlar to'plagan umumiy ballarni guruh a'zolari o'rtasida teng taqsimlaydilar.

Interfaol (“inter”- o‘zaro “ast” – harakat qilmoq) –o‘zaro harakat qilmoq, kim bilandir suhbat, muloqot tartibida bshlishni anglatadi.

O‘qitishning interfaol uslubiyatlari

-bilish va kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo‘lib unda ta‘lim oluvchilar bilish jarayoniga jalb qilingan bo‘ladilar, ular biladigan va o‘ylayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Darsda o‘tilgan “Bumerang” texnologiyasi o‘quvchilarga fikrlash, ularda mantiqni shakllantirishga imkoniyat yaratadi, shuningdek, ularning xotirasini, g‘oyalarini, fikrlarini, dalillarini yozma va og‘zaki shakllarda bayon qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Mazkur uslub o‘quvchilarga ta‘lim bilan bir qatorda tarbiyaviy xarakterdagi:

- jamoa bilan ishlash mahorati;
- muomalalilik;
- xushfe‘llik;
- ko‘nikuvchanlik;
- o‘zgalar fikrni hurmat qilish;
- faollik;
- ishga ijodiy yondashish;
- o‘z faoliyatining samarali bo‘lishiga qiziqish;
- o‘zini baholash kabi qator sifatlarini ham shakllantirish imkoniyatini beradi.

Zamon shiddat bilan rivojlangani sari uning talablari ham to‘xtovsiz o‘zgarib bormoqda. Dunyo mamlakatlari bir-biri bilan ijtimoiy, siyosiy va madaniy aloqalarni yo‘lga qo‘yish orqali o‘zaro yaqinlashmoqdalar. Ular nafaqat mamlakatlarini rivojlantirish, balki shu davlatda istiqomat qilayotgan xalqlarning ham til, urf-odat va madaniyat tomondan birlashishi va bir-birlari bilan do‘stona munosabatda bo‘lishlari uchun turli shart-sharoitlarni yaratmoqdalar. Bu borada, ayniqsa, ularning tillari muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Ikki yoki undan ortiq davlatlar o‘zaro aloqalarini rivojlantirish bilan birgalikda mamlakatda o‘zga yurtning tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishni orttirish uchun ham harakat qilishmoqda. Yurtimiz misolida olib qaralsa, hozirgi kunda dunyoning katta qismida yashovchi insonlar uchun davlat tiliga aylanib ulgurgan ingliz tilini o‘qitish va o‘rganish avj olib boryapti. O‘zbekistonning barcha bosqichdagi o‘quv dargohlarida xorijiy tillar, ayniqsa, ingliz tilidan dars soatlari ko‘payib, yoshlarning ushbu tilga bo‘lgan qiziqishlari orttirilmoqda. Bundan tashqari, nafaqat ingliz tili, balki boshqa chet tillari bo‘yicha xalqaro darajada e‘tirof etilgan sinov imtihonlarini topshirib, yuqori natijalarni qayd etgan yoshlarni rag‘batlantirish to‘xtovsiz ravishda amalga oshirilmoqda. Chet tillarini o‘rganish orqali yurtimiz yoshlari dunyoning nufuzli universitetlarida yuqori foizli grantlar yutib, o‘z sohalarining eng kuchli mutaxassislaridan saboq olmoqdalar. Bu esa davlatimizni rivojlantirish maqsadida yangi g‘oya va texnologiyalarni yaratish uchun poydevor bo‘lib xizmat qilyapti.

Yuqorida ta’kidlanganidek, chet tillarini o’rganish orqali inson o’zi uchun imkoniyatlar eshigini ochadi hamda butun jahon tan oluvchi yetakchi mutaxassis bo’lib yetisha oladi. Shu sababdan ham aksariyat ota-onalar farzandlari uchun ilk ilm dargohlarini tanlayotganlarida sport va mantiqni rivojlantiruvchi mashg’ulotlar o’tkazuvchi tashkilotlar bilan bir qatorda turli chet tillarini o’rgatuvchi maskanlarni tanlamoqdalar. Ushbu talabalarni hisobga olgan holda davlat tasarrufidagi maktabgacha ta’lim tashkilotlaridan tashqari xususiy ravishda faoliyat olib boruvchi bog’chalar ham ko’paytirilmoqda. Ushbu tashkilotlar uchun pedagoglarni tayyorlash uchun alohida yo’nalishlar mavjud bo’lib, yosh kadrlar ish jarayonlarini samarali olib borish uchun barcha zaruriy bilimlarni olmoqdalar. Bog’cha yoshidagi bolalar ta’lim dasturi qolgan yoshdagilarnikiga nisbatan murakkabroq bo’lib, ular uchun umuman yangi, o’z ona tillariga o’xshamagan yangi chet tilini o’qitish jarayoni biroz murakkabroq kechadi. Lekin malakali pedagoglar yosh bolalarga nafaqat ushbu tilni o’rgatadilar, balki ularni tezroq o’zlashtirishlari uchun qiziqarli metodlar bilan dars mashg’ulotlarini olib boradilar.

O’qituvchilar tomonidan qo’llaniluvchi ushbu metodlar faqat yosh bolalar uchun emas, katta yoshdagi o’rganuvchilar uchun ham katta foyda beradi. Boisi fikrni bir maqsadga jalb etuvchi mashqlar orqali o’zlashtirish ancha oson kechib, xotiradan uzoq muddatga o’chmaydi. Misol tariqasida har bir tilni o’rganish uchun poydevor bo’lib xizmat qiluvchi lug’at boyligini oshirish metodini oladigan bo’lsak, bu butun dunyo uchun birdek samarali va qo’llash oson bo’lishi bilan xorijiy tillarni o’rganish metodlari ichida alohida o’rin kasb etadi. Lug’at boyligini oshirish usuli insonlarning tasavvurlarida o’zga tildagi bir so’zning o’z tillaridagi muqobil variantlarini topish va eslab qolish orqali yuzaga keltiriladi. Pedagoglar ushbu qobiliyatni rivojlantirish orqali o’rganuvchilar kundalik hayotlarida deyarli har doim duch keluvchi yoxud ular o’z ehtiyojlari uchun uzluksiz foydalanuvchi narsalar yordamida yangi so’z va iboralarni yod olidirishga muvaffaq bo’ladilar.

Ilmiy tomondan esa istalgan chet tilini o’rganish metodlari mutaxassislar tomonidan to’rt qismga ajratilgan. Bular tarjima, to’g’ri, aralash va qiyosiy metodlar deb atalib, ular bir-biridan tilni o’rgatishda e’tibor qaratilishi zarur bo’lgan jihatlariga ko’ra farq qiladi. Ushbu to’rt xil metodlar o’z ichida ham yana qismlarga bo’linib ketadi. Yuqorida aytib o’tilgan tarjima metodi ham alohida grammatika-tarjima va matn-tarjima singari turlarni umumlashtiradi.

Grammatika-tarjima metodi orqali o’quvchi chet tilini umumiy ta’lim jihatidan o’rganadi. Ushbu metodda o’quvchilarning mantiqiy tafakkurini o’stirish va rivojlantirish uchun turli xil grammatik mashqlar bajartirilib, ularga grammatik nazariyalar o’rgatiladi. Bundan tashqari ushbu metodning maxsus funksiyalari bo’lib, ular boshqa o’qitish usullarida umuman qaytarilmaydi. Til o’rgatishning yozma nutqqa asoslanganligi, o’rganish predmeti qilib esa grammatika olinganligi hamda turli xildagi grammatik qoidalar yod olinishi kabi jihatlar aynan ushbu takrorlanmas funksiyalarni ifodalaydi.

Tarjima metodining yana bir bo’g’ini hisoblangan matn-tarjima usuli ham u bilan birgalikda keluvchi grammatik-tarjimadan keskin farq qiladi. Ushbu metodning asosiy maqsadi grammatika-tarjimadan farqli o’laroq umumiy ta’limga emas, til o’rganuvchining aqliy rivojlanishiga hissa qo’shadi. Matn-tarjima metodining ham bir necha farqli funksiyalari mavjud. Ushbu metodda xorijiy tillar yozma shaklda o’qitiladi hamda o’rganuvchi til materialini tarjima va yod olish orqali o’zlashtiradi.

Keyingi metodlar to’g’ri va qiyosiy metod hisoblanib, ular bir-birini inkor etuvchi 2 xil til o’rganish usullarini ifoda etadi. Aniqroq aytilganda, to’g’ri metodda o’rganuvchi o’zga tildagi

soʻz va iboralarni oʻz tilidagi muqobiliga solishtirmasdan oʻrganish kerakligini ilgari sursa, qiyosiy metod, aksincha, inson barcha ajnabiy tushunchalarni oʻz ona tilidagi soʻzga solishtirishi va tafakkur orqali idrok etishi lozim, degan fikrni qoʻllab-quvvatlaydi.

Soʻnggi usul hisoblanmish aralash metodda esa oldindan toʻplangan barcha tajribalarni amaliyotda joriy etishdan iborat. Bu oʻqitish uslubini avval yoʻl qoʻyilgan xato va kamchiliklarga tuzatishlar kiritish va yangi samarali oʻrgatish texnikalarini yaratish orqali rivojlantirilmoqda.

XULOSA

Xulosa oʻrnida shuni qayd etish lozimki, mutaxassislar tomonidan yaratilgan oʻqitish metodikalari chet tillarini oʻrganishda oʻquvchilar uchun samarali koʻmak bermoqda.

Xulosa qilib aytish kerakki, zamonaviy tilni oʻrgatish koʻproq madaniyatli shaxsni shakllantirishga qaratilgan boʻlib, u oʻz-oʻzini tahlil qilish va yangi bilimlarni tizimlashtirish koʻnikmalariga ega ekan. Innovatsion usullar butun tizimni modernizatsiya qilishning ajralmas qismidir. Shunga amin holda oʻqituvchilar eng ilgʻor yondoshuvlar bilan tanishishlari va keyinchalik ularni birlashtirishi va oʻz ishlarida foydalangan holda taʼlim tizimida sezilarli oʻsishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Ahmedova S.R. Taʼlim va tarbiya jarayonlari uzviyligining samaradorligi //Science and education. – 2023. – T .
2. 369-373 2. Methods of Teaching English: 2022. – 312 c.
3. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку , 2021.
4. Ahmedova S.R Masofaviy taʼlim va uning xorijiy tillarni oʻqitishdagi oʻrni //Science and education. – 2021. – T . 2. 608-612